

КОНЦЕПЦІЯ КОСМІЧНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ ЛЮДИНИ В КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ: ВІД МІФІВ ДО РЕАЛЬНОСТІ

Проаналізовані історичні джерела концепції генезису філософських підстав космічної еволюції людини в культурному просторі.

Ключові слова: міфологія, людина, космос, еволюція, інформація, енергія, свідомість.

Проанализированы исторические истоки концепции генезиса философских оснований космической эволюции человека в культурном пространстве.

Ключевые слова: мифология, человек, космос, эволюция, информация, энергия, сознание.

Historical sources of the concept of genesis of the philosophical bases of space evolution of the person in cultural space are analysed.

Key words: mythology, the person, space, evolution, the information, energy, consciousness.

Концепція про безперервний сутнісний розвиток людини не могла виникнути, існувати й розвиватися на порожньому місці. Вона ґрунтується на фундаментальних філософських положеннях, які виникли на зорі людської історії в міфологічних і релігійних ученнях, оформилася й зміцнилася у філософських системах стародавності й сучасності. Усі ці положення в розвиненому виді являють собою теоретичний каркас менш загальних концепцій, зокрема й концепції про космічну еволюцію людини. Джерела фундаментальних філософських підстав ідеї космічної еволюції людини сходять ще до прадавніх міфологічних учень. Багато хто з них мали свою приховану, тобто езотеричну сторону, що дозволяє розглядати їх в контексті езотеричної традиції пізнання. Нині складно встановити, хто першим і коли сформулював розглянуті філософські положення космічної еволюції людини. Однак є підстави вважати: таємні вчення стародавності містили три дуже важливі ідеї – багатомірності буття, багатомірності людини й розвитку буття.

Мета дослідження — проаналізувати історичні джерела концепції генезису філософських підстав космічної еволюції людини в культурному просторі.

На думку дослідника С. Р. Аблеєва, джерела концепції космічної еволюції людини сходять до ранніх міфологічних і дофілософських учень, таких як індійська і єгипетська культова міфологія, орфічна система та ін. Ідея про космічну еволюцію людини формується в культурному просторі завдяки так званій езотеричній традиції пізнання. Так було в період становлення філософії в VI ст. до н.е. Так було в Середні століття й епоху Відродження. Так було й у XX ст.

Необхідно відзначити, що проблематику теософської літератури XIX ст. вивчали дослідники: Д. Антисері, А. Безант, Д. Датта,

Дж. Мессі, Р. Моуді, М. Нефф, П. Олькотт, М. Себ, А. Сіннет, В. Хансон, Ф. Ла Дью, С. Чаттерджі та ін.

Свій внесок у вивчення концепції космічної еволюції людини зробили: А. Е. Акімов, А. М. Асєєв, Е. П. Блаватська, П. Ф. Беліков, В. І. Вернадський, Л. М. Гінділіс, Е. В. Зоріна, В. П. Казначєєв, В. Г. Коротков, С. Ю. Ключніков, Ю. М. Ключніков, А. І. Клізовський, Л. І. Крашкіна, Ю. В. Лінник, М. К. Реріх, О. І. Реріх, Р. Я. Рудзитіс, Н. Е. Самохіна, Е. А. Спіріна, В. Г. Соколов, В. В. Фролов, П. А. Флоренський, К. Е. Ціолковський, Л. В. Шапошнікова, Д. А. Шаров, Г. І. Шипов, Е. Г. Яковлева та багато інших.

Значну роль у формуванні міфологічних відкриттів відіграло культурно-історичне явище, яке ми називаємо езотеричною традицією. За найскромнішими оцінками – багато тисяч років тому розвивалися ідеї й уявлення, до яких сучасна наукова свідомість тільки починає наближатися.

Нині настав час трохи переглянути загальне наукове ставлення до міфології. Не секрет, що вчені традиційно оцінювали міфологічну свідомість з підозрою, як перші, часто не зовсім удачі спроби осмислення дійсності. Але такий підхід, виявляється, не завжди точний і плідний, тому що міфологічна свідомість мала по-своєму глибоке й цілісне сприйняття буття.

Окреслюється наступна схема культурних трансляцій самої ідеї космічної еволюції людини та її філософських підстав. Езотерична культура породжує цю ідею й періодично її транслює у сферу екзотеричної культури — у міфологію, релігію, «мирські» філософські вчення. Це відбувається протягом багатьох сотень років аж до ХХ ст., коли починається наукове осмислення космічної еволюції людини. Однак наука розпочинає вивчення цієї проблеми не на пустому місці. На неї впливають езотеричні доктрини (теософія, вчення Живої Етики, герметизм та ін.), а також екзотеричні філософські вчення, які зберегли певні уявлення про якісний розвиток людини як розумної істоти.

Згідно з концепцією глобального космічного еволюціонізму, на якій ґрунтується теорія космічної еволюції людини Живої Етики, в космосі споконвічно існує процес еволюції, до якого долучені всі елементи космічного універсуму, а також він сам, як цілісна мегасистема. Ця мегасистема періодично породжується й поглинається Абсолютним Простором, що розуміється в дусі гегелівського синтезу Всього й Ніщо. Час від породження (генезису) до поглинання становить період космічної еволюції, який обчислюється сотнями мільярдів років.

Езотерична онтологія відкидає дуалізм духу й матерії. Космічна субстанція (єдиний споконвічний Першоелемент) являє собою синтез матеріального й духовного начал, які в міру космогенезису поляризуються. Дух, у розумінні авторів Живої Етики, – витончені, високоорганізовані, активні стани космічної субстанції. Матерія – ущільнені, низькоорганізовані, інертні стани субстанції. Вони взаємодіють у процесі еволюції й породжують різноманіття живих форм. Життя й свідомість у Живій Етиці трактуються як невід’ємні атрибути космічної субстанції. Поняття «життя» – синонім понять «рух» і «зміна».

Поняття «свідомість» указує на інформаційно-енергетичну природу космічної субстанції, яка здатна (пасивно й активно) відбивати в собі властивості різних об'єктів і макрокосму в цілому [7].

Жива Етика розглядає безперервну лінію космічної еволюції життя, в якому можуть бути виділені такі етапи: елементарний, мінеральний, рослинний, тваринний, людський, надлюдський та ін. Отже, вид *Homo Sapiens*, згідно з цією концепцією, не розцінюється як вершина еволюції. Обґрунтовується можливість подальшого якісного розвитку сутності людини як у духовному, так і у фізичному смислах. Більше того, постулюється, що подальша космічна еволюція людини детермінована еволюцією її духовного начала, що викликає, зокрема й суто соматичні перетворення [6]. Зокрема, передбачається, що надлюдський етап еволюції життя не пов'язаний з діяльністю білковонуклеїнових (або інших фізіологічних) організмів. На цьому етапі носіями свідомості є польові («астральні») форми матерії, існування яких не залежить від умов біологічного й атмосферного середовища.

На думку Е. П. Блаватської і родини Рерихів, на планеті існують духовні Індивідуальності, що випередили людство у своєму розвитку еволюції й перебувають на надлюдському щаблі [2]. У цей час ця гіпотеза гостро дискутується фахівцями. Деякі дослідники (А. Е. Акімов, Н. Е. Самохіна, В. В. Фролов, Л. В. Шапошнікова, Г. І. Шипов, Е. Г. Яковлева та ін.) вважають, що певні опосередковані факти свідчать на користь істинності цієї гіпотези. Якщо вона дійсно буде обґрунтована, то це стане важливим аргументом на користь усієї теорії космічної еволюції людини.

У цьому сенсі всі елементи космічної субстанції мають життя й свідомість і долучені в потік космічної еволюції. Еволюція в езотеричній філософії сприймається як процес перетворення елементів субстанції, що супроводжується «розширенням свідомості», тобто збільшенням активності, організованості, витонченості, а також підвищенням інтегративності й керованості навколишнім середовищем.

Саму можливість безперервної еволюції елементів субстанції взагалі й духовної сутності людини зокрема адепти езотеричної філософії пояснюють наявністю неминущого, стійкого аспекту енергетичної основи елемента як на долюдських щаблях еволюції, так і на людській стадії. Це і є те безсмертне духовне ядро, яке переходить із однієї фізичної форми в іншу, набуваючи досвіду і «розширюючи свідомість».

У Живій Етиці поняття «космічна еволюція людини» і «духовна еволюція людини» означають практично те саме. Перша неможлива без другої. Друга автоматично запускає першу. Натхнення людини – це не тільки її етичне й інтелектуальне вдосконалювання, але й перетворення кової, плотської, смертної, земної тварини в могутню, духовну, безсмертну, космічну Істоту [5]. У релігійній філософії цю Істоту позначали поняттями «бог», «ангел», «боголюдина».

Якщо уявлення про можливість космічної еволюції людини є істинним, вона повинна мати своє філософське обґрунтування на рівні спільних фундаментальних закономірностей. Якщо це уявлення не суперечить, більше того – ґрунтується на цих закономірностях, то з до-

статнім ступенем упевненості ми маємо право припускати можливість космічної еволюції людини.

На думку дослідника В. Г. Соколова, гіпотеза про безперервний сутнісний розвиток людини – те, що тут іменується його космічною еволюцією, – не могла виникнути, існувати й розвиватися на пустому місці [4]. У теоретичному сенсі вона ґрунтується, на нашу думку, на трьох фундаментальних філософських положеннях, які виникли на зорі людської історії в міфологічних і релігійних ученнях, оформилися й зміцнилися у філософських системах стародавності й сучасності. Усі ці положення в розвиненій формі наявні у Вченні Живого Етики й являють собою теоретичний каркас доктрини про космічну еволюцію людини. Ці теорії такі: теорія багатовимірності буття, теорія багатовимірності людини й теорія розвитку буття.

Теорія багатовимірності буття полягає в обґрунтуванні єдності й, разом з тим, складної онтологічної структури буття. Багатовимірність є результатом існування різних сфер (планів) космосу, якісно й кількісно по своїх характеристиках не зводяться до фізичного космосу. В езотеричній літературі називається різна кількість таких сфер, що залежить від кута зору й контексту викладу. Для їхнього позначення використовуються кілька термінологічних баз, наприклад: Фізичний Світ, Астральний Світ, Ментальний Світ, Духовний Світ, Щільний Світ, Тонкий Світ, Вогненний Світ, Вищий Світ.

Основою сучасній науковій ідеї багатовимірності буття, ми можемо оцінити наступне. З одного боку, класична наукова картина світу визнавала й визнає лише один рівень реальності – фізичний світ (чотирирівимірний просторово-часовий континуум). З іншого боку, фізика мікросвіту віднині зовсім немислима без ідеї багатовимірності мікročастинки, у яких теоретики розглядають виявлені й згорнуті всередину розмірності. Крім того, виникли теорії (теорія фізичного вакууму – Г. І. Шипов, А. Е. Акімов) математичний апарат яких допускає багатовимірність не тільки в мікро, але й макросвіті.

Якщо оцінювати загальну тенденцію, то можна сказати, що фізики з кожним роком усе лояльніше починають сприймати ідею багатовимірності буття. А це, зрозуміло, підсилює позиції езотеричної онтології й підживляє фундамент класичної наукової картини світу.

Теорія багатовимірності людини припускає існування декількох аспектів її сутності або системи тіл – фізичного й енергетичного. Постулюється, що багатовимірна сутність людини відбиває багатовимірну природу буття. Ємною ілюстрацією тут є прадавня езотерична аксіома: люди – це Мікрокосм, що містить у собі Макрокосм.

Таким чином, езотеричні вчення містили в собі, зазвичай, досить добре розроблену багатовимірну антропологію. За різними термінами й кількісною оцінкою енергетичних (тонких) тіл людини легко проглядається ідея – люди мають земний смертний аспект своєї сутності й космічний безсмертний. Перший є уособленням тлінної матерії. Другий – уособленням нетлінного духу.

На думку С. Р. Аблєєва, еволюція духу – це постійна зміна енергетичних і фізичних оболонок (форм), через які він проявляється в

тонких і щільних світах. На людському етапі розвитку це виглядає в такий спосіб. Безсмертне духовне ядро – Космічна Індивідуальність – виявляється в черговому фізичному тілі. Поступово формується земний аспект сутності людини, тобто свідомість земної особистості, пов'язана з фізичним тілом. Коли земне життя людини закінчується, білково-нуклеїнове (фізичне) тіло й сполучена з ним ефірна (астральна) оболонка зазнають розпаду. Однак духовний (космічний) аспект сутності людини продовжує своє буття в трансфізичних світах. Її фізичну основу становлять польові форми матерії, які і є носіями як особистої свідомості людини, так і безособової свідомості її космічної Індивідуальності. Поступово перший аспект свідомості поглинається другим. Тобто одна енергія поглинає іншу енергію. Позитивний досвід земної особистості наповнює «резервуар» духовної Індивідуальності. Коли енергія особистої свідомості повністю вгасає, духовне ядро знову втілюється в новій фізичній формі. Мікроцикл еволюції повторюється знову [1]. Очевидно, що йдеться про теорію перевтілення духовної сутності людини, яку не слід плутати з теорією перевтілення душі.

Теорія розвитку буття не потребує особливих пояснень і обґрунтувань, тому що в сучасній філософії ідея розвитку існує як непорушна аксіома. Для нас, у цьому разі, має значення один досить важливий наслідок цієї теорії. Якщо принцип розвитку слушний для буття як цілого і його окремих систем та елементів, то можна поширити його й на людину. У такому разі ми змушені визнати, що, з філософської точки зору, людині не уникнути певних позитивних або негативних змін.

Таким чином, три розглянуті теорії являють собою філософський фундамент концепції космічної еволюції людини у Вченні Живой Етики й інших езотеричних системах.

У цей час, зі шкільної програми суспільствознавства, нам відомі дві протилежні концепції Світобудови: в ідеалістів — свідомість первинна, а матерія вторинна; у матеріалістів — матерія первинна, а свідомість вторинна.

Видатний російський учений В. Д. Плікін довів, що світ побудований по-іншому, і ні ті, ні інші не мають рації. Тому результат своєї багаторічної роботи він сформулював так: «розум всесвіту – первинний, інформація – вторинна, енергія третинна, а матерія й свідомість – похідні від перших трьох» [3].

Це положення стало науковим фундаментом і надало можливість одержати принципово нові наукові результати, розкрити причину кризи сучасної науки, виявити наше недосконале уявлення про людину як про істоту.

Ці результати розкрили інші закони світоустрою й на дещо несподіваний новий концептуальний підхід до побудови Світобудови, а саме: основою Світобудови є три «кити» — «Розум Всесвіту, інформація й енергія».

Інформація й енергія — справжня першооснова матеріального світу, яку протягом багатьох тисячоліть шукала людська думка, ви-

суваючи гіпотези наявності матеріальних часток речовини — атомів, електронів, елементарних часток. Висновки цієї роботи свідчать про те, що в природі немає ні атомів, ні електронів, ні, тим більше, елементарних часток у нашому сьогоденнішньому їхньому розумінні.

На думку В. Д. Пликіна, Всесвіт складається з різноманітних світів. Є світи тонкоматеріальні, є світи щільноматеріальні, де енергія ущільнена. Є світи матеріальні, як наш фізичний світ Землі, де енергія перебуває в надщільному стані. Різновид матерії (речовини) — це різний стан енергії. Будь-яка речовина (газ, рідина, мінерал, метал) має енергетичну структуру «бджолиного стільника», навколо вузлів цієї структури розкручена інформаційно-енергетична спіраль, на різних витках якої перебуває різна кількість енергетичних згустків і яка, пронизуючи всі вузли, формує енергетичні гнізда по всій структурі речовини.

Спочатку надходить інформація про майбутнє матеріальне утворення: що створюється, у якій частині простору, який зовнішній вигляд знову створюваного матеріального утворення і яка його внутрішня енергетична структура. Носієм інформації є інформаційна складова єдиного інформаційно-енергетичного потоку Всесвіту. Енергетична складова єдиного інформаційно-енергетичного потоку Всесвіту здійснює відпрацювання даної інформації — виконання програми створення нового матеріального утворення у Всесвіті. Так створюються галактичні шари, галактики, зірки, планети.

Всесвіт кінцевий, багатшаровий, постійно розширюючись, збирає структуру «бджолиного стільника». Він складається з керуючого ядра — розуму Всесвіту й керованої системи замкнених вихрових інформаційно-енергетичних потоків.

Всесвіт — жива істота, як і людина. І так само, як людина, має системи життєзабезпечення. У людини кровоносна, лімфатична, дихальна, травна системи. У Всесвіту замкнені інформаційно-енергетичні системи (потоки). Тільки через те, що ці потоки замкнені, усе в Всесвіті має свої цикли.

Всесвіт має однорідну строго регулярну структуру «бджолиного стільника» і постійно змінюється, але не хаотично, а строго за Законами.

Образно говорячи, замкнені інформаційно-енергетичні потоки у Всесвіті циркулюють за принципом просторової спіралі — енергетичного вихру.

Сьогодні, на превеликий жаль, світогляд людини оснований на матерії, як на першопричині всього суцього. Виявляється, матерія — це не першопричина й навіть не причина. Матерія — це результат роботи Розуму Всесвіту з використанням інформації й енергії, тобто це — результат.

Наш матеріальний (фізичний) світ — світ наслідків.

Світ причин — у системі інформаційно-енергетичних потоків Всесвіту.

Світ першопричин — у Всесвітньому Розумі, який формує інформацію, програмує Всесвітні процеси й реорганізує енергію, потоки якої згідно із програмою реалізують ці процеси.

Наша планета має багатшарову різноматеріальну структуру й складається із шару свідомості, інформаційного шару, енергетичного шару й фізичного шару.

Фізичний шар – це шар твердої матеріальності, у якому ми живемо.

Енергетичний шар – енергетична сфера нашої планети, через яку здійснюється енергетична взаємодія Землі із Всесвітом і з кожною істотою, що живе на Землі.

Інформаційний шар – інформаційна сфера планети, що містить усю інформацію про нашу планету й про кожен істоту, котра живе на ній. Цей шар забезпечує інформаційний обмін Землі з усім Всесвітом й інформаційний обмін Землі з кожною істотою, що населяє її. Енергетична взаємодія між Землею й Всесвітом й усі планетарні процеси на Землі тривають залежно від інформації, що утворила інформаційний шар Землі із Всесвіту.

Інформаційно-енергетична сфера, створена сукупною взаємодією всіх живих істот Землі, утворює пласт свідомості.

На підставі викладеного можна дійти таких висновків.

Лише наприкінці ХХ ст. відбувся перелом і наукова свідомість під тиском величезного емпіричного матеріалу й теоретичних проблем звернулася до досліджень багатовимірного макро- і мікрокосмосу й перманентної еволюції людини. Певну роль у цьому переломі відіграло й філософське Вчання Живого Етики з найбільш цілісною, філософськи розробленою концепцією космічної еволюції людини.

За дві тисячі років філософські підстави ідеї космічної еволюції людини багаторазово зазнавали численних трансформацій. В історії філософії це не раз виявиться характерна риса людського пізнання — долаючи одні омани й забобони, маятник людського мислення надмірно відхилятиметься вбік інших.

Таке однобічне недіалектичне сприйняття явищ і закономірностей незмінно ускладнюватиме розуміння дійсного стану речей. Але це тема подальших досліджень.

Список літератури

1. Аблеев С. Р. Концепция космической эволюции человека и ее философские основания / С. Р. Аблеев // Представления об антропологической структуре в различных философских учениях – Гуманитарные исследования. // Сборник научных трудов. — Тула : ЮК РС МПА, 2001. — Т. 1.
2. Мэсси Дж. «О семи душах человека». // Приводится Блаватская Е. П. Тайная Доктрина. В 2-х т. — М. : Прогресс, Сиринь, 1991. — Т. 2. — С. 795–796.
3. Плыкин В. Д. Модель Вселенной [Электронный ресурс] / В. Д. Плыкин. — Режим доступа: <http://irc.lv/video?id=UZQd5y4AlAs6>. — Загл. с экрана.
4. Соколов В. Г. Парадигма культуры у філософській спадщині О.І.Реріх та М.К.Реріха: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. філос. наук: спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / В.Г.Соколов. — Харків, 2008. — 19 с.
5. Савченко А. А. Концепція енергоінформаційної парадигми культури людини / А. А. Савченко // *Культура України* : зб. наук. пр. / М-во

Теорія та історія культури (філософські й культурологічні виміри)

культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури ; за заг. ред. В. М. Шейка. — Х., 2010. — Вип. 31. — С. 73—82.

6. Шапошникова Л. В. Веления Космоса / Л. В. Шапошникова. — М. : МЦР, Бисан-Оазис, 1995. С. 56.
7. Шапошникова Л. В. Философия космической реальности [Вступ. ст.] // Шапошникова Л. В. Учение Живой Этики. Листы Сада Мории. Кн. 1. — М.: МЦР, Мастер-Банк, 2003. — С. 53—58.

Надійшла до редколегії 03.12.2010 р.